

MATERIAŁY FRANCISZKA KANDYDA NOWAKOWSKIEGO
(1813 – 1881)
(7)

Franciszek Kandyd Nowakowski urodził się 3 października 1813 r. w Poznaniu jako syn Marcina i Joanny z Kozłowskich. Ojciec jego był właścicielem oberży – hotelu w Poznaniu. Franciszek Nowakowski uczęszczał do Gimnazjum św. Marii Magdaleny w Poznaniu.

W 1835 r. podjął studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Berlińskiego, które ukończył w 1839 r., uzyskując doktorat z filozofii na podstawie rozprawy, *De Demetrio I Russiae duce Ivani Filio*. Po ukończeniu studiów wyjechał do Warszawy, gdzie pracował w charakterze guwernera. Uczestniczył w pracach redakcyjnych dzieła, *Starożytna Polska pod względem historycznym*.

W roku 1855 został guwernerem w domu Branickich.

Po roku 1863 przeniósł się do Galicji i zamieszkał w Suchej, gdzie objął stanowisko pierwszego kustosa Biblioteki Branickich. Pełnił tę funkcję do końca życia. Franciszek Nowakowski był od 1873 r. członkiem nadzwyczajnym Akademii Umiejętności w Krakowie. Przyczynił się do opublikowania pierwszego tomu bibliografii polskiej K. Estreichera. Brał czynny udział w pracach Komisji Bibliograficznej Akademii Umiejętności, będąc jej założycielem, wiceprezesem i dyrektorem wydawnictw. Franciszek Nowakowski zajmował się sprawami szkolnymi, głównie zabiegając o rozwój szkolnictwa elementarnego. Był członkiem honorowym Towarzystwa Pedagogicznego i wiceprezesem Okręgowej Wadowickiej Rady Szkolnej; ogłaszał materiały i artykuły pedagogiczne na łamach czasopisma „Szkoła”. Franciszek Nowakowski opublikował kilka rozpraw poświęconych działalności Komisji Edukacji Narodowej oraz wydał m. in. źródła do dziejów Polski odnoszące się do XVII i XVIII w. i komedię pasterską Torquato Tassa, *Amyntos*. Zgromadził własny zbiór książek z którego część przeszła do księgozbioru suskiego, a część po jego śmierci przekazała żona Eufrozyna Nowakowska Bibliotece Jagiellońskiej.

Franciszek Nowakowski zmarł 19 listopada 1881 r. w Suchej i tam został pochowany.

Materiały Franciszka Nowakowskiego o rozmiarze ok. 0,15 mb. Zostały zakupione w 1959 r. od Ludwika Gocla. Materiały te były w dużym stopniu uporządkowane przez dr Honoratę Obuchowską-Pyś. Ostatecznie spuścizna uporządkowana została w 1989 r. przez praktykantów Policealnego Studium Informacji, Archiwistyki i Księgarstwa pod kierunkiem mgr. Józefa Mizikowskiego.

W trakcie porządkowania spuściznę podzielono na VI grup, zgodnie z zasadami przyjętymi w Archiwum PAN.

Grupa I – materiały twórczości naukowej z lat - 1869-1880, dzieli się na dwie podgrupy: prace oraz odczyty i przemówienia. Dotyczą one zasad nauki języka i nauczania w szkołach elementarnych. Grupę zamyka tekst przemówienia wygłoszonego w związku z odsłonięciem tablicy w miejscu urodzenia Józefa Korzeniowskiego (j.a. 10).

Na materiały działalności wydawniczej (grupa II, z lat 1839-1876) składają się m. in. wydawnictwo źródłowe z historii Rosji z okresu cara Dymitra I (j.a. 11), oraz komedia Torquato Tasso w tłumaczeniu Jana A. Morsztyna (j.a. 12).

W grupie III – materiałów biograficznych (1839-1887) znajduje się m. in. dyplom ukończenia Uniwersytetu w Berlinie oraz pamiętnik – sztambuch z wpisami m. in. K. Estreichera, Z. Glogera i J. Mejera.

Korespondencja wychodząca i wpływająca stanowi IV grupę materiałów. Są to listy F. Nowakowskiego do żony Eufrozyny Nowakowskiej oraz list od J. Lasockiej, całość z lat 1863-1874.

Grupa V materiałów o twórcy zespołu, to dwa artykuły pióra K. Estreichera (j.a. 19).

Ostatnia grupa to materiały rodzinne (grupa VI). Jest tam dyplom Biblioteki Jagiellońskiej, jaki otrzymała żona twórcy zespołu Eufrozyna Nowakowska w związku z przekazaniem przez nią zbiorów bibliotecznych po śmierci Franciszka w 1881 r.

Materiały Franciszka Kandyda Nowakowskiego opatrzone zostały w Archiwum PAN sygnaturą 7 a w bazie szukajwarchiwach nr 467. Spuścizna zawiera 20 jednostek archiwalnych.

Źródła i bibliografia

1. *Materiały Franciszka Kandyda Nowakowskiego*, Archiwum PAN, sygn. 7, j.a. 14
2. Karol Estreicher, *Franciszek Kandyd Nowakowski „Czas”* 1879, nr 272
3. Karol Estreicher, *Franciszek Kandyd Nowakowski „Czas”* 1881
4. Ludwik Gocel, *Nowakowski Franciszek Kandyd [w:] Polski Pracowników Książki Polskiej*, 1972, s. 633
5. Karol Lewicki, *Nowakowski Franciszek Kandyd [w:] Polski Słownik Biograficzny* 1978, t. XXIII/2 s. 278-279

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

I. Materiały twórczości naukowej	1-10
A. Prace i artykuły	1-3
B. Odczyty i przemówienia	4-10
II. Materiały działalności wydawniczej	11-13
III. Materiały biograficzne	14-17
IV. Korespondencja wychodząca i wpływająca	18
V. Materiały o twórcy zespołu	19
VI. Materiały rodzinne	20

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

A. Prace i artykuły

1. *Jak uczyć języka ojczystego w szkołach ludowych*
Artykuł
1869, druk, sz., k. 13
2. *Jak niemieccy pedagogowie polecają przygotowywać dzieci do nauki pisania i czytania*
Praca
1874, druk, sz., k. 4 + s. 73
3. *O elementarzu*
Praca
1880, rkp, opr., k. 38

B. Odczyty i przemówienia

4. *O potrzebie, zakresie i sposobie uczenia historii i geografii w szkołach ludowych*
Odczyt
1869, druk, sz., s. 16
5. *O elementarzu Komisji Edukacji z roku 1785*
Odczyt

- 1871, druk, opr., s. 34
6. *O zasadach wychowania i potrzebie ich upowszechniania*
Odczyt
1871, dru., druk, sz., k. 20
7. *Jak Izba Edukacyjna polecała przygotować dzieci do nauki czytania*
Odczyt
1872, druk, sz., k. 1 + s. 45
8. *O obowiązkach rodziny względem szkoły*
Odczyt
1879, druk, sz., s. 15
9. *O poprawianiu ćwiczeń i wypracowań*
Odczyt
1879, druk, l., s. 16
10. Odsłonięcie pamiątkowej tablicy w miejscu urodzenia Józefa Korzeniowskiego
Przemówienie
1879, druk, l., s. 4

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI WYDAWNICZEJ

11. *Dissertatio Inauguralis historicae*
Wydawnictwo źródłowe, notatki
1839, rkp., druk, sz., k. 3 + s. 77
12. Torquate Tasso, *Amyntos. Comedie Pasterska* tł. Jan A. Morsztyn
Wydawnictwo
1840, druk, opr., k. 3 + s. 116
13. Grzegorz Piramowicz, *Nauka obyczajowa dla ludu*
Wydawnictwo
1876, druk, opr., s. 56

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

14. Dyplom ukończenia Uniwersytetu w Berlinie, paszport
1839, 1863, druk, l., k. 3
15. Dokumenty zawarcia związku małżeńskiego
1865-1869, rkp., l., k. 8
16. Pamiętnik – sztambuch
1867-1880, rkp., sz., k. 72
17. Jw.
1869-1887, rkp., sz., k. 50

IV. KORESPONDENCJA WYCHODZĄCA I WPLYWAJĄCA

18. Listy F.N do żony Eufrozyny i do adresata nieustalonego, ponadto list Józefy Lasockiej do F.N.

1863-1874, b.d., rkp., l., k. 17

V. MATERIAŁY O TWÓRCY ZESPOŁU

19. Karol Estreicher, *Franciszek Kandyd Nowakowski*

Artykuł

1879, druk, l., sz., k. 1 +s.14

Druk, „Czas” 1881

VI. MATERIAŁY RODZINNE

20. Eufrozyna Nowakowska z Dobrskich – żona

Dyplom Biblioteki Jagiellońskiej w związku z przekazaniem zbiorów bibliotecznych

1882, druk, k. 1